

דגם תשובות – תורה שבעל פה, מס' 005381, קיץ תשע"ז

הערה למעריך: דברים הכתובים בסוגריים אינם מחייבים את הנבחן.

פרק ראשון – במעגלי המשנה

על הנבחן לענות על שאלה 1 – חובה, ועל שמונה מן השאלות 2-11.

שאלת חובה. על הנבחן לענות על שניים מן הסעיפים א-ג.

1. מבוא לתורה שבעל פה

- א. (1)** התלמוד הירושלמי נקרא בשם זה מפני כבודה של ירושלים. נידונו בו ארבעה סדרים מן המשנה: זרעים, מועד, נשים ונזיקין (עמ' 12).
- (2)** הגאונים עסקו בתלמוד הבבלי וענו על שאלות שהופנו אליהם ממקומות רבים ומרוחקים בענייני התלמוד הבבלי (עמ' 13).
- ב. בעיה א –** קושי להסיק מן המקורות הרבים את ההלכות הנדרשות למעשה.
בעיה ב – קושי לעסוק במקורות הרבים בהתמדה הנדרשת.
מחיבורו של הרמב"ם יכול כל יהודי לדעת את ההלכה ללא צורך בעמל רב וללא צורך בספר אחר.
(עמ' 14)
- ג. המשל –** חטים ופשתן הם חומרים שאינם ראויים לשימוש כמו שהם, והם זקוקים לעיבוד כדי שיהיה אפשר להשתמש בהם.
היעוד של התורה שבעל פה – התורה שבעל פה מפרשת את התורה שבכתב ומתאימה אותה לקיום.
(עמ' 19)

2. תורה, מצוות ודרך ארץ

- א. (1) פאה –** תבואה בסוף השדה שהתורה ציוותה להניח לעניים בשעת הקצירה.
ביכורים – פרות ראשונים משבעת המינים שהתורה ציוותה להביא אותם למקדש ולתת אותם לכוהנים.
ריאיון – עלייה לבית המקדש בשלוש הרגלים כדי להיראות שם, אָנֹּ: עולת ראייה ושלמי חגיגה שהעולה חייב להביא בעלייתו.
[הערה למעריך: די בהסבר לשני מושגים]
- אין להם שיעור – התורה לא הגדירה את הכמות הנדרשת לקיום מצוות אלו.
- (2)** תלמוד תורה שקול כנגד כל המצוות כי תלמוד מביא לידי מעשה, ומי שלומד תורה יגיע מן הלימוד לקיים את כל המצוות האחרות ויזכה לשכרן.
(עמ' 2-3)
- ב. תורה שאין עמה מלאכה בטלה כי צורך פרנסתו וסיפוק ביתו דוחקים אותו ואינו יכול ללמוד תורה.**
תורה שאין עמה מלאכה גוררת עוון כי צורך הפרנסה עלול לדחוק את האדם ללסטם את הבריות (עמ' 5-6).

3.

צדקה וחסד, מידות, אמת ויושר

א. (1) קופה — קופת צדקה.

תמחוי — כלי שמחלקים ממנו תבשיל לעניים.

[הערה למעריך: לקבל כל תשובה שמבחינה בין כסף למזון]

(2) נימוק — את מעות הצדקה שבקופה נותנים לעניי העיר בכל ערב שבת, ומי שיש לו מזון ארבע עשרה סעודות

יכול להתקיים במשך כל השבוע עד החלוקה הבאה ולכן לא ייטול מן הקופה.

(עמ' 16-17)

ב. הקופה נגבית בשניים — כי אין עושים שררה על הציבור פחות משניים.

מתחלקת בשלושה — כי חלוקת הכסף היא כדיני ממונות, ודיני ממונות נידונים בשלושה דיינים.

(שם)

4.

תפילה וברכות

א. (1) "חבר עיר" — חבורת העיר [מקום שבני העיר מתחברים ומתאספים להתפלל בו] כלומר בציבור [לפחות מניין גברים].

נימוקים לדעה של רבי אלעזר בן עזריה:

— הואיל ואין תחנונים בתפילת מוסף כמו בתפילת שמונה עשרה אלא שבח לה' בלבד, די שהציבור יתפלל אותה ולא היחיד.

— הואיל ואין מתפללים תפילה זו כנגד תפילת תחנונים של חול [שלא כמו תפילות שחרית ומנחה בשבת וביום טוב], די שהציבור יתפלל אותה ולא היחיד.

[הערה למעריך: די בנימוק אחד]

[הערה למעריך: על תת־סעיף זה — 60%]

(2) — במקום שאין עשרה מתפללים.

— במקום שיש עשרה, אך הם לא התפללו תפילת מוסף בציבור.

[הערה למעריך: די במצב אחד]

[הערה למעריך: על תת־סעיף זה — 40%]

(עמ' 38-39)

ב. נימוק טענה א — דברי רבי יהודה אינם נוגעים לגובאי כי טעם הגובאי לא השתנה כמו בחומץ ובנובלות ולכן אין זה מין קללה (ומברכים עליו).

נימוק טענה ב — דברי רבי יהודה נוגעים גם לגובאי כי הוא מזיק לעולם ואוכל את התבואה ולכן הוא מין קללה (ואין מברכים עליו).

[הערה למעריך: די בנימוק אחת מן הטענות]

(עמ' 43-44)

5. שבת

א. (1) אדם כיבה את הנר בשבת כדי שחולה יוכל לישון.

(2) אדם כיבה את הנר כי הוא רצה לחסוך בשמן. "כחס" — כי הוא חס, כי הוא "ריחם" ורצה לחסוך.

ב. (2+1)

מקרה	דין	טעם
כחס על הנר	פטור	
כחס על השמן	פטור	
כחס על הפתילה	חייב	מפני שהוא עושה פחם

(עמ' 55)

6. שבת

- א. (1)** העלאת הקרשים מקרקע לעגלה, הורדת הקרשים מעגלה לקרקע, הוצאה מעגלה לעגלה (עמ' 57).
[הערה למעריך: די בדוגמה אחת; על תת-סעיף זה – 34%]
- (2)** — הכאת האומן על הסדן בשעת גמר מלאכה [לצורך הכשרת הפטיש].
 — הכאת האומן על כלי כדי ליישר אותו.
 — הכאה על אבן שבבניין כדי להשוותה לחברותיה.
 (עמ' 58)
- [הערה למעריך: די בשני פירושים; על תת-סעיף זה – 66%]**
- ב. (1)** פעולת המזרד — קציצת ענפים לחים מן האילן [משום שיש באילן יותר מדי ענפים].
(2) דעה א — אב המלאכה הוא חורש.
 דעה ב — אב המלאכה הוא זורע.
 (עמ' 59-60)

7. מועדים — סוכות

- א.** היו לו כלים נאים — מעלה אותם לסוכה; היו לו מצעים נאים — מעלה אותם לסוכה; אוכל בסוכה; שותה בסוכה; מטייל בסוכה (עמ' 83).
[הערה למעריך: די בשלוש דוגמאות]
- ב. (1)** לדעת רבי אליעזר אדם חייב לאכול בסוכה ארבע עשרה סעודות.
 נימוק — אדם חייב לעשות בסוכה מה שהוא רגיל לעשות בביתו כל השנה, כלומר לאכול סעודה אחת ביום וסעודה אחת בלילה במשך שבעה ימים (עמ' 85).
(2) ישלים בליל יום טוב האחרון על ידי שיאכל מן הפרפראות כפליים ממה שאוכל בכל לילה (עמ' 85-86).

8. מועדים — יום טוב ופורים

- א. (1)** ההבדל [היחיד] בין יום טוב לשבת [בעניין איסור מלאכות] הוא שביום טוב מותר לעשות מלאכות מסוימות לצורך אוכל נפש, ולעומת זאת בשבת אסור.
(2) יום טוב הוא מן המצוות המקשרות את ישראל זה לזה ולכן מלאכת אוכל נפש מותרת וכך אפשר להזמין אורחים רבים, ולעומת זאת בשבת מלאכת אוכל נפש אסורה, וכל איש נמצא לבדו ועוסק בתורה ומקושר אל ה'.
 (עמ' 89-90)
- ב.** "כדי לחלוק כבוד לארץ-ישראל שהייתה חרבה באותו הזמן כדי שיהיו קוראין כבני שושן, ויחשבו כאילו הן כרכין מוקפין אף על פי שהם עתה חרבין, הואיל והיו מוקפין בימי יהושע, ויהיה זיכרון לארץ ישראל בנס זה" (רמב"ם) (עמ' 92).

9. זהירות מפגיעה בממון הזולת ובמרחב הציבורי

- א.** חסידים הראשונים היו מצניעים את הקוצים והזכויות שלהם בתוך שדותיהם בעומק שלושה טפחים.
[הערה למעריך: לקבל גם את מנהגי האמוראים כתשובה נכונה: רב ששת שרף את הקוצים באש, ורבא זרק אותם לנהר חידקל].
 (עמ' 111)
- ב. (1)** יקיים ענייני נזיקין, יקיים ענייני מסכת אבות, יקיים ענייני ברכות.
(2) נזיקין — טוב לבריות. אבות — טוב לעצמו. ברכות — טוב לשמים.
 (עמ' 111-112)

10. כבודו של אדם

- א.** — שנאת חנם
— מואס בחברת הבריות ואוהב לשבת יחידי
— אדם קשה שגורם לכולם לשנוא אותו
[הערה למעריך: די בשני הסברים]
(עמ' 121-122)
- ב.** (1) המחלל את הקודשים, המבזה את המועדות, המפר בריתו של אברהם אבינו, המגלה פנים בתורה שלא כהלכה.
[הערה למעריך: די בשני מעשים]
[הערה למעריך: על תת-סעיף זה — 30%]
(2) עדיף לאדם למות מיתה גופנית חד-פעמית מלפגוע בכבודו של חברו ברבים כי פגיעה זו תהיה לה השפעה גם בעתיד.
[הערה למעריך: על תת-סעיף זה — 70%]
(עמ' 123-124)

11. קטע שלא נלמד

- א.** אדם אכל במקום מסוים ושכח לברך ברכת המזון במקום שאכל, ועבר למקום אחר.
ב. (1) השאלה — אדם שאכל ולא בירך ברכת המזון, עד מתי הוא יכול לברך על אכילתו?
התשובה — יכול לברך כל זמן שאינו מרגיש רעב בעקבות אכילתו.
(2) אדם אכל במקום מסוים ובכוונה לא בירך ברכת המזון במקום שאכל ועבר למקום אחר. גם בית שמאי וגם בית הלל (= "דברי הכול") מסכימים שבמקרה זה הדין הוא שיחזור למקום שאכל בו כדי לברך ברכת המזון.

פרק שני — גמרא מסכת סוכה

על הנבחן לענות על שאלה 12 — חובה, ועל שמונה מן השאלות 13-24.

שאלת חובה. על הנבחן לענות על שניים מן הסעיפים א-ג.

12. מבוא לתורה שבעל פה

א. (1) התלמוד הירושלמי נקרא בשם זה מפני כבודה של ירושלים. נידונו בו ארבעה סדרים מן המשנה: זרעים, מועד, נשים ונזיקין (עמ' 12).

(2) הגאונים עסקו בתלמוד הבבלי וענו על שאלות שהופנו אליהם ממקומות רבים ומרוחקים בענייני התלמוד הבבלי (עמ' 13).

ב. בעיה א — קושי להסיק מן המקורות הרבים את ההלכות הנדרשות למעשה.

בעיה ב — קושי לעסוק במקורות הרבים בהתמדה הנדרשת.

מחיבורו של הרמב"ם יכול כל יהודי לדעת את ההלכה ללא צורך בעמל רב וללא צורך בספר אחר. (עמ' 14)

ג. המשל — חיטים ופשתן הם חומרים שאינם ראויים לשימוש כמו שהם, והם זקוקים לעיבוד כדי שיהיה אפשר להשתמש בהם.

הייעוד של התורה שבעל פה — התורה שבעל פה מפרשת את התורה שבכתב ומתאימה אותה לקיום. (עמ' 19)

13. סוכה ומבוי (דף ב ע"א)

א. (1) הנחת הקורה היא לשם היכר שהמבוי אינו רשות הרבים.

[הערה למעריך: לקבל: למנוע טלטול מן המבוי לרשות הרבים ומרשות הרבים למבוי א]: להתיר את הטלטול במבוי.

ב. (1) להנמיך את גובה הקורה ["ימעט"].

(2) במשנתנו מצויים כמה דיני סוכה, ואם היה התנא משתמש בלשון תקנה היה צריך להתאים לכל דין את התקנה

המתאימה לו, לכן השתמש בלשון כללית קצרה: "פסולה". אבל במשנה בעירובין מצוי רק דין אחד הנוגע לגובה המבוי ולכן אפשר להשתמש בלשון תקנה, ולא תהיה אריכות.

שתי המילים הראשונות של התשובה: "בדאורייתא נמי" [לקבל: "ואיבעית אימא"].

14. הסוכה של הילני המלכה (דף ב ע"ב - ג ע"א)

א. תשובה א — להילני המלכה היו שבעה בנים והם היו חייבים בסוכה, ואם אכן סוכה שגבוהה מעשרים אמה היא פסולה היו חכמים מעירים לה על כך.

תשובה ב — הילני המלכה נהגה בכל מעשיה על פי הוראות החכמים, ואם כן גם סוכתה הגבוהה נעשתה בהתאם לדעת חכמים.

ב. על פי רב אשי, הסוכה של הילני המלכה הייתה גדולה אלא שהיה בה חדר קטן [שנחשב סוכה נפרדת]. לדעת חכמים,

שבעת בניה של הילני המלכה ישבו בסוכה הגדולה והיא יושבה בחדר הקטן, ולכן לא העירו לה חכמים. לדעת רבי

יהודה, שבעת בניה של הילני המלכה ישבו איתה בחדר הקטן ולמרות זאת לא העירו לה חכמים [ומכאן ראייה שסוכה שגבוהה מעשרים אמה כשרה].

15. המצטערים בסוכה (דף כה ע"ב)

- א.** מצטער פטור מן הסוכה מכיוון שהוא מצטער בצער שנגרם על ידי הסוכה, אולם אב"ל מצער את עצמו [על ידי מחשבותיו] ועליו ליישב את דעתו כדי לקיים את המצווה.
[הערה למערך: תלמיד שכתב הבדל על פי ההבחנה בין "טירדא דמצווה" ל"טירדא דרשות" (דף כה ע"א) יש לקבל את תשובתו]
- ב.** (1) לדעת אב"י, אין עושים חופה בסוכה בגלל חשש ייחוד, כי היו רגילים לעשות סוכה על הגג במקום שאין אנשים ואם החתן ירד לעשות צרכיו עלול אדם אחר להתייחד עם הכלה.
לדעת רבא, אין עושים חופה בסוכה בגלל צער החתן, כי סוכה היא פתוחה והחתן מתבייש "לשחק עם כלתו".
נפקא מינה: כאשר הסוכה נמצאת במקום שמצויים בו אנשים.
- (2) לפי אב"י שסבר שהסיבה היא משום ייחוד אין חשש במקרה זה כי אנשים רבים נמצאים שם, ולכן במקרה זה צריך לעשות את החופה בסוכה. אבל לפי רבא שסבר שהסיבה היא משום צער החתן שמתבייש לשחק עם כלתו בסוכה שהיא מבנה פתוח, גם במקרה זה אין לעשות את החופה בסוכה, כי הימצאות האנשים אינה פותרת את הבעיה.

16. שינה בסוכה ושינה עם תפילין (דף כו ע"א)

- א.** 1. [רב אשי] — שמא יירדם וישן שנת קבע מחוץ לסוכה. 2. [רבא] — לעתים די לאדם בשנת עראי ולכן בסוכה אין חילוק בין שנת קבע לשנת עראי, אלא חייבים לישון רק בה.
[הערה למערך: די בהסבר טעם אחד]
- ב.** (1) הברייתא הראשונה עוסקת במקרה שהתפילין מונחות בראשו. הברייתא השנייה עוסקת במקרה שהתפילין אינן מונחות בראשו אלא לצד ראשו ומכוסות בסודר. הברייתא השלישית עוסקת במקרה שאוחז את התפילין בידו.
(2) בברייתא הראשונה שנת קבע אסורה שמא יפיח בתפילין, ושנת עראי מותרת כי בשינה כזאת אין חשש להפחה. בברייתא השנייה הן שנת קבע הן שנת עראי מותרות כי התפילין לא עליו ולא ניתנה התורה למלאכי השרת, כלומר שמירה מעולה מזו מכבידה על האדם ואין בה צורך. בברייתא השלישית הן שנת קבע הן שנת עראי אסורות כי יש חשש שהתפילין ייפלו מידו.

17. "משבח אני את העצלנין" והקבלת פני רבו ברגל (דף כז ע"ב)

- א.** (1) כי צריך לקיים את שמחת החג בבית עם האישה, כפי שהתורה ציוותה "ושמחת אתה וביתך".
(2) סיפור זה היה בשבת רגילה ולכן אין הסיפור סותר את אמירתו של רבי אליעזר הנוגעת לרגל.
- ב.** (1) בעלה של השונמית שאל אותה מדוע היא הולכת לאיש האלוקים, אלישע, הרי "לא חדש ולא שבת".
משמע שיש להקביל פני הרב בראש חודש ובשבת, וכן ברגל.
(2) כאשר הוא יכול ללכת ולחזור לביתו באותו היום [כגון עיר שבתוך התחום או שיש עירוב].

18. ישיבה של ילד קטן בסוכה (דף כח ע"ב)

- א.** (1) המילה — "כל".
ההלכה — קטנים צריכים לשבת בסוכה.
- (2) "באן בקטן שהגיע לחינוך" — כוונת המילה "כאן" היא לברייתא "כל לרבות את הקטנים".
"באן בקטן שלא הגיע לחינוך" — כוונת המילה "כאן" היא למשנה "נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה".
- ב.** (1) מעשה לסתור — המעשה שהובא במשנה על שמאי שדאג שהתינוק שנולד יהיה בסוכה סותר את ההלכה שכתובה במשנה קודם לכן שרק קטן שכבר אינו צריך לאמו חייב בסוכה.
- (2) המשנה חסרה מספר מילים, ויש להוסיף לה את דעת שמאי שחולק על תנא קמא ומחמיר ומחייב בסוכה אף קטן שצריך לאמו.

19. שמחת בית השואבה; יצר הרע (דף נא ע"ב; נב ע"ב)

- א.** (1) שלב א – נשים צפו בתוך עזרת הנשים, ואנשים צפו מבחוץ, כלומר ברחבה של הר הבית ובחיל.
 שלב ב – נשים צפו מבחוץ, ואנשים צפו בתוך עזרת הנשים.
 שלב ג – נשים צפו מן הגזוזטרה, ואנשים צפו בתוך עזרת הנשים.
 (2) הסבר הפסוק: כל מלאכת התבנית של בית המקדש נודעה [לדוד] מה' על ידי גד החוזה ונתן הנביא.
 הקושיה: כיוון שכל מלאכת התבנית של בית המקדש היא מה', איך ייתכן ששינו ובנו גזוזטרה בעזרת הנשים?
ב. (1) אבנים – יצר הרע. מים – תורה.
 (2) כמו שמים יכולים לשחוק אבנים, כך גם לימוד התורה יכול לעזור להתגבר על יצר הרע אף אם הוא קשה כאבן.

20. קטע שלא נלמד (מו ע"א)

- א.** אדם שלא הדליק נר חנוכה בביתו, עבר ברשות הרבים וראה נר חנוכה דולק.
ב. (1) "מכאן ואילך" – מהיום השני של חנוכה ועד סוף ימי חנוכה [בשאר הימים חוץ מהיום הראשון].
 (2) הרואה נר חנוכה אינו מברך "להדליק נר (של) חנוכה", כי הוא לא הדליק.
ג. שאלת הגמרא – בנוסח הברכה על נר חנוכה מצויה המילה "וציוונו" שמלמדת על ציווי אלוקי בתורה, והיכן מצוי בתורה ציווי זה, הרי זו תקנת חכמים?
 תשובות הגמרא – מהפסוק "לא תסור [מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל]" אנ מהפסוק "שאל אביך ויגדך" לומדים שהתורה ציוותה לשמוע בקול חכמים, ואם כן גם קיום תקנות חכמים הוא קיום ציווי של הקב"ה.
 [הערה למעריך: די בפסוק אחד]

בקיאות (ללומדים 8 דפי גמרא ורש"י)

21. טלטול תחת אילן המיסך על הארץ (דף כד ע"ב)

- א.** (1) אילן בעל נוף גדול שראשי הנוף שלו כפופין סביב כלפי הארץ.
 (2) המרחק של ראשי הנוף מהארץ הוא פחות משלושה טפחים, והנוף יוצר היקף של מחיצות בגובה עשרה טפחים מבפנים.
 [הערה למעריך: תלמיד שכתב אחד מן התנאים שהענפים ארוגים בהוצא ודפנא יש לקבל את תשובתו].
ב. הקושיה – רב אחא בר יעקב אמר שכל מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה אינה מחיצה, ואילו בברייתא זו רואים שנוף האילן משמש מחיצות אף על פי שהוא נע ברוח.
 התירוץ – מדובר בברייתא על ענפי אילן שמחוזקים בהוצא ודפנא ואינם נעים ברוח.

22. היה ישן תחת הסוכה וירדו גשמים (דף כט ע"א)

- א.** לפי אפשרות א – זמן החזרה לסוכה הוא כשיתעורר משנתו.
 לפי אפשרות ב – זמן החזרה לסוכה הוא כשיאור היום.
 נפקא מינה – אם התעורר באמצע הלילה, לפי האפשרות "שיעור" צריך לחזור לישון בסוכה, ולפי האפשרות "שיאור" אינו צריך לחזור לישון בסוכה.
ב. תרתי – שני הזמנים שמוזכרים בברייתא סותרים זה את זה כי "עד שיאור" הכוונה היא עד שיאיר המזרח, והוא זמן מאוחר לעלות השחר.

עיון (ללומדים 6.5 דפי גמרא בתוספת עיון במקורות)

23. הולכי דרכים, הולכים לדבר מצווה, חיילים

- א. (1) ישיבה בסוכה היא כמו ישיבה בבית במהלך השנה, וכשם שכל השנה אין האדם נמנע מלצאת מביתו לצורך הליכה בדרך, כך גם בסוכות האדם אינו צריך להימנע מלצאת מסוכתו לצורך הליכה בדרך (דף כו ע"א, רש"י ד"ה "הולכי דרכים").
- (2) כי גם בלילה הם טרודים במחשבה על קיום המצווה [ונחשבים לעוסקים במצווה, והעוסק במצווה פטור מן המצווה] (שם, רש"י ד"ה "הולכים לדבר מצווה"). [לקבל: העיסוק במצוות סוכה בלילה יפריע לקיום המצווה ביום – דף כ"ה ע"א, תוד"ה "שלוחי"]
- ב. (1) כאשר רב חסדא ורבה בר רב הונא היו עולים בשבוע של חג הסוכות לביתו של ראש הגולה, כדי לשמוע את הדרשה ולהקביל את פני ראש הגולה, הם היו ישנים על שפת הנהר של העיר סורא ולא בסוכה, והם הסבירו שהם שלוחי מצווה (כו ע"א).
- התוספות הוכיחו מסיפור זה ששלוחי מצווה פטורים מן הסוכה אפילו בשעת חנייתם כי רב חסדא ורבה בר רב הונא שהלכו רק ביום ישנו בלילה מחוץ לסוכה (דף כה ע"א, תוד"ה "שלוחי").
- (2) לפי התוספות (דף כה ע"א ד"ה "שלוחי"), עוסק במצווה פטור מן המצווה רק אם המצווה השנייה מפריעה לקיום המצווה הראשונה. על פי זה כתב הרב שלמה גורן שרק אם מצוות סוכה תפריע לחיילים לעסוק בתפקיד הצבאי ההכרחי המוטל עליהם הם פטורים מן הסוכה.

24. ירושלים בתפארתה; בית הכנסת באלכסנדריה

- א. (1) כאשר חכמי ישראל הגיעו לארץ-ישראל הם מצאו שמרכז התורה הוא בעיר אחרת [לקבל: לא היה אפשר לגור בירושלים באותו זמן מבחינה ביטחונית או מבחינה דתית].
- (2) — יישוב ארץ-ישראל הוא ערך חשוב מאוד עד כדי כך שמקלים בדיני שבת במקרים מסוימים משום יישוב ארץ-ישראל, וכל שכן משום יישוב ירושלים.
- ירושלים, שהיא קדושה יותר מכל ערי ארץ-ישראל, חרבה יותר מכל ערי ארץ-ישראל, וזקוקה יותר לדרישה ויישוב.
- ב. — הדין ש"אין עונין אמן יתומה" הוא רק כאשר האדם שעונה אמן רוצה לצאת ידי חובת הברכה, והנהוג המתואר בגמרא היה בעת קריאת התורה ולא בתפילה ובדבר ששליח הציבור מוציא את הרבים ידי חובתם.
- הדין ש"אין עונין אמן יתומה" הוא רק כאשר העונה אינו יודע איזו ברכה אומר החזן, אבל באלכסנדריה העונים ידעו איזו ברכה החזן מברך אלא שלא שמעו אותו מברך את הברכה.
- (דף נב ע"א, תוד"ה "וכיוון")